

СТАНОВИЩЕ

от Велина Тодорова, доцент по Гражданско и семейно право в Юридическия факултет на ПУ „П. Хилендарски”, член на научното жури

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен '**доктор**'
по научната специалност Гражданско и семейно право,
професионално направление 3.6. „Право”

Автор: Анна Свободенова Чолакова

Тема: „Припознаването”

Научен ръководител: Проф. д-р Симеон Владимиров Тасев

Уважаеми членове на научното жури,

Авторката е асистент по Гражданско и семейно право в Бургаския свободен университет. Завършила е Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”. Докторант е в процедурата за присъждане на научната и образователна степен доктор по Заповед на Ректора на Югозападния университет „Н. Рилски”.

Представила е дисертационен труд на тема - **„Припознаването”** в обем от 191 нестандартни страници, структуриран в три глави, увод и заключение, в което са включени изводи *de lege ferenda*. Библиографският списък на използваната литература включва 79 заглавия на български език и 14 заглавия от чужди автори - на руски, английски, френски и немски език, което свидетелства за познаване от авторката на специализираната научна традиция в полето на своето изследване и за активното и критично ѝ използване за собственото проучване. Така, формално, трудът отговаря на нормативните изисквания, предвидени в Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Р България (ЗРАС, чл.27, ал.2).

Темата е изключително благодатна за научно изследване. Предметът му традиционен семейноправен институт, който обаче не е привличал изследователското внимание за монографично изследване. В същото време днес, както отбелязва и авторката, практиката показва засилен интерес към института. От една страна, поради

това че представлява единственият способ за доброволно установяване на извънбрачно бащинство в обстановка на постоянно нарастващ брой на децата, родени от съжителства без брак. Това определя социалното значение на института. От друга страна, правните характеристики на припознаването го правят сравнително достъпен и бърз способ за установяване на произхода на детето. Тази страна на способа обаче, наред че осигурява интересите на детето, позволява използването му и за цели, различни от тези, предвидени от законодателя. Тези проявления на института са отбелязани от авторката, което прави дисертацията ѝ съобразена със съвременните аспекти на изследване на правния институт.

Накратко, липсата на самостоятелно монографично изследване на семейноправния институт „припознаване на дете” и засилената му практическа приложимост определят дисертабилността на съчинението, с което се удовлетворяват условията на ЗРАС. Изследването на института в съвременната му уредба и във връзката му с осиновяването, поради зачестилата употреба на припознаването за заобикаляне на осиновяването, прави работата актуална и оригинална.

Авторката определя като предмет на проучването си – понятието, правната същност, предпоставките и извършването на припознаването, материално-правните аспекти на неговото оспорване и особения правен режим на недействителността. Без да е формулирано като цел на изследването, с приложените изследователски методи: историко-правен, сравнителноправен, системен и формално-юридически анализ, е постигнато в голяма степен критично и иновативно проучване на института, развито в исторически и сравнителноправен контексти. В резултат са формулирани изводи и предложения *de lege ferenda*, които осигуряват приносния характер на труда, правилно развит и в Автореферата.

Работата оставя приятно впечатление с добрите си стил и език, структура, използван научен апарат и постигнати изводи и предложения. Във всеки един от тези елементи би могло да се постигне и по-висока степен на прецизност и обхватност, но като цяло изводът ми е, че с труда си, докторантката постига научно образователните цели на докторантурата.

Напълно споделям виждането на докторантката, че естествен център на академичното изследване на припознаването са от една страна, специфичното проявление на двата ключови принципа на уредбата на произхода в семейното законодателство – стабилност и истинност на произхода, а от друга - създаването на гаранции срещу злоупотребата със способа, възможна, поради неговите правни

характеристики. В цялото си съчинение, авторката търси и намира аргументи в подкрепа на идеята си, че следва да се засили прилагането на принципа на истинност, пред този, на стабилността на произхода, тъй като това съответства на интересите на детето. Наред с това, се предлагат и убедителен анализ и предложения, в посока на съвместяване на института с целите му (особено привлекателното предложение да се възстанови правото на трети, заинтересовани лица да оспорват припознаването, да се въведе специално основание за унищожаване на припознаване на несвое дете). Убедена съм обаче, че тези естествени и особено значими и актуални центрове на изследването, е могло да бъдат още по-убедително разгърнати и защитени.

По-конкретно качествата на труда могат да се очертаят както следва:

В глава първа „Понятие и обща првна характеристика на припознаването”, пестеливо, но целенасочено е представен историческият контекст на съвременния институт на припознаването. Законодателството е разгледано хронологически, като се представят развитието на уредбата и отчасти – мотивите за прехода от един източник за рецепция към друг, вкл. и развиване на българската семейноправна доктрина. Анализът на сходните фигури на припознаването (узаконяване на дете, обявяване на произход, позоваване на правно състояние), разгледани в исторически и сравнително правен аспект, обогатява изследването на института и дисертацията. Представени са нови аргументи към общоприети в теорията становища относно фактическия състав на припознаването и неговото действие, както и за значението на оспорването на припознаването, като външен на фактическия състав на припознаването, юридически факт (с. 55). Изведено е различие между декларативната и установителната същност на припознаването, като правилно се поставя акцент върху припознаване на неособствено дете, където припознаването установява произхода само формално и затова то може да бъде оспорено. Специално внимание се отделя на обосноваване на декларативна природа на припознаването. Деклариране или заявяване на произход, както отбелязва авторката, са характеристики по-скоро на формата/техниката на явление, което по правната си същност не е по-различно от сделката. Разграничението, което се прави между установителна и декларативна природа на припознаването е полезно в хипотезата на припознаване на несвое дете, когато се твърди, че волеизявлението има и конститутивно значение (с.28-29). Нужни са по-убедителни аргументи в тази посока, както и за приетата теза, че припознаването не е правна сделка, а юридическа постъпка.

Във втора глава „Предпоставки и извършване на припознаването”, особено полезно от гледна точка на правоприлагането, е обоснована е тезата, че пълното осиновяване е отрицателна предпоставка, пречка за извършване на припознаване (макар и не съвсем убедително – с.85). От повече аргументи се нуждае и тезата за правопрекъсващия, а не за правопрекратяващ характер на осиновяването по отношение на биологичните родители (с.86). Практически полезен е и поставеният дискуссионно, нормативно неуреден, въпрос за допустимостта на припознаване, в започнала процедурата за пълно осиновяване и, евентуално, до кой етап от процедурата по осиновяване да се допусне извършване на припознаване. Това поставя и въпроса, разгледан в дисертацията, за статуса на детето, във връзка с вписването му в регистъра за пълно осиновяване и припознаването, както и правило поставения въпрос за интереса на детето не толкова от установяването на произхода отколкото от намирането на лица, които да поемат родителските права и задължения. Напълно приемливо е предложението в този контекст за изрично задължаване на Дирекция „Социално подпомагане” за издирване на произхода на детето.

В търсене на гаранции срещу злоупотребата с института, нещо, което авторката приема, но не назовава изрично, се **ангажира отговорността на** доктрината за либералното тълкуване на института, което създава среда чрез припознаване да се установи произход, който не съответства на биологичния. Няма съмнение, че законът не забранява това, вкл. от гледна точка на интереса на детето. Опасната употреба на института е при заобикаляне на осиновяването, когато са налице предпоставките за осиновяване и особено - за международно осиновяване. Подробното сравнително изследване на припознаването и осиновяването от гл.т. на предпоставки, извършване и последици има за цел наред с всичко друго, да очертае специфичните предпоставки на двата института и критично да осмисли практиката по използването на припознаването за постигане на целите на осиновяването. Предлагат се санкционни последици, насочени към вече извършено валидно припознаване, засилване на забраните за неговата отмяна за лице, което е знаело, че припознава несвое дете, въвеждане на основание за нищожност на такова припознаване (с.95-96). Без съмнение има необходимост от балансиране на либералния характер на способа с повече гаранции срещу злоупотреба. Авторката стига до и аргументира разумното предложение да се възстанови възможността за трети заинтересувани лица да оспорват припознаването,

което ще даде възможност и на биологичния баща да се възползва. Изследването би спечелило в тази си част от по-пространен анализ на съдебната практика, вкл. на юриспруденцията на Европейския съд по правата на човека по тези въпроси.

Правилно се поставя акцент на различния подход към дееспособността на физическите лица на гражданското и семейното право. Убедителни са историкоправните аргументи в тази посока, изоставени от съвременния законодател. Старите решения изглеждат справедливи и следва да се възстановят. Във връзка с това напълно обосновано е предложението *de lege ferenda* да се предвиди еманципация за непълнолетен родител, който е припознал свое дете (с.102-103).

Нъплно споделям изводите за дискриминационния характер на забраната за пълнозапретените лица да припознават, съпоставена с фактическата им способност да създадат дете, което може да се случи само извън брак, който им е също забранено да сключват. Тази забрана е несъответна на Конвенцията за правата на хората с увреждания.

Изследването дава примери за лоши административни практики: нормотворчество на общинските администрации, които имат задължения във връзка с припознаването, което не съответства на СК, създадено за удобство на администрацията, но не и за гражданите.

Изследването на припознаване с МЧП елемент без съмнение създава пълнота на изследването и е необходимо в съвременното глоболизиращо се общество.

В глава трета „Оспорване и недействителност на припознаването” се развиват и обогатяват известни тези в теорията относно легитимация, срокове, характеристики на субективното право на оспорване и действие на оспорването. Развити са различните хипотези на оспорване за родител и за дете, в зависимост от неговата възраст. Авторката се присъединява към тълкуване на разпоредбата, че малолетният към момента на извършване на припознаването, може да го оспори по съдебен ред след навършване на пълнолетие. Така се приемат и аргументите, изложени в ТРГК ВКС 2 от 2015 г. по повод началния момент на иска на детето за оспорване на презумпцията за бащинство. Все пак докторантката отдава значение на част от аргументите в особеното мнение към решението, изтъкващи колизията между материалноправната и процесуалноправната уредба в конкретните хипотези от материята на произхода. Дисертацията щеше да спечели, по мое мнение, ако анализът бе тръгнал по посока правата на детето, целите и принципите на уредбата на произхода, което можеше да

доведе и до по-различни изводи. Все пак отчитам, че авторката признава, че темата е дискуссионна и уредбата може да бъде преосмислена. Достойнство на труда е пространното изследване на новото за СК правило за отказ от оспорване в хипотезата на припознаване, извършено преди съставянето на акта за раждане на детето.

В заключение, десертационният труд показва, че кандидатката притежава сериозни теоретични знания и умение за самостоятелно изследване, което е предпоставка за положителна оценка на труда ѝ. Изводите и предложенията *de lege ferenda* са направени в резултат на проучване, което е задълбочено по правното си съдържание и критичен анализ. Те, заедно с приносните моменти, са правилно и изчерпателно изложени в Автореферата, с което изразявам становище и, че Авторефератът на дисертацията е изготвен в съответствие с академичните стандарти и посочените в него приноси на дисертантката са точно формулирани и отразяващи постиженията на автора.

Към дисертацията могат да се отправят и някои критични бележки и препоръки. На първо място езикът се нуждае от прецизиране (напр. „юридически факти, които създават произхода” (с. 26), функцията на длъжностно лице по гражданско състояние не се изпълнява на основание упълномощаване (с.42), правоотношения на произход (с. 51), неточно цитиране на заглавията на закони и международни правни актове (с. 86 и с. 159 и др). Текстът се нуждае от граматическо и редакционно подобряване. На следващо място, работата би спечелила ако изследването беше по-добре структурирано. Това би подобрило логиката на анализа и би довело до избягване на повторения, които са многобройни и на места - излишни в текста. Представянето на съдебната практика и нейният анализ може да се разшири, има съвременна практика по прилагането на института. За обогатяване на изследването може да се помисли за разширяване на сравнителноправната ѝ част: да се представят повече разрешения на страни-членки на Европейския съюз, както и съдебна практика на Европейския съд по правата на човека.

Въз основа на всичко казано по-горе, становището ми е, че дисертацията на г-жа Анна Чолакова, като едно задълбочено, теоретично и практически важно съчинение, запълващо празнота в семейноправната теория и извеждащо убедителни предложения *de lege ferenda*, има всички качества за публична защита. Приемам, че представеният от докторантката Анна Чолакова дисертационен труд „Припознаването” отговаря на изискванията на чл.6, ал.3 ЗРАСРБ и чл.27,ал.1 от Правилника по прилагане на ЗРАСРБ

и съдържа научни резултати, които представляват принос в науката. Мисля, че уважаемото жури има пълното основание да присъди на Анна Свободенова Чолакова образователна и научна степен „Доктор” по научна специалност **Гражданско и семейно право, професионално направление 3.6. „Право”**, за което ще гласувам.

доц. д-р Велина Тодорова

10.05.2015 г.